

University of Groningen

The Serbian labour movement in the period 1903-1914

Bogdanovi´c, Mirjana

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

1988

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Bogdanovi´c, M. (1988). *The Serbian labour movement in the period 1903-1914*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

TITEL PROEFSCHRIFT: DE SERVISCHЕ ARBEIDERSBEWEGING IN DE PERIODE 1903-1914

SAMENVATTING

De politieke liberalisering in Servië na de aanslag op de koning Aleksandar Obrenović I op 29 mei 1903, luidde een nieuwe tijdperk in de ontwikkeling van de Servische arbeidersbeweging in. Op 20 juli 1903 werd de Servische sociaaldemokratische partij opgericht. Aan de geschiedenis van die partij in de periode 1903-1914 wordt in de naoorlogse Joegoslavische historiographie veel aandacht besteedt.

In deze studie wordt de sociaaldemokratische arbeidersbeweging in Servië in de periode 1903-1914 aan een gedetailleerd onderzoek onderworpen. Het uitgangspunt daarbij is een theoretisch-methodologische kritiek op de naoorlogse Joegoslavische geschiedschrijving. De kritiek richt zich in eerste instantie op de algemeen aanvaarde periodisering van de ontwikkeling van de Servische arbeidersbeweging tussen 1903 en 1914. Binnen deze periodisering worden de volgende ontwikkelingsfasen onderscheiden die de marxistische sociaal-demokratische beweging achtereenvolgens doorloopt:

Fase 1 1903 tot en met 1905: totstandkoming en groei van de sociaaldemokratische partij en van de marxistisch georiënteerde vakbeweging, de overwinning van de *orthodox marxistische 'revolutionaire' stroming* - die politieke organisatie, actie en bewustzijn als de voorwaarden zag voor het ontstaan van een militante klassebeweging - en de nederlaag van de *syndikalistisch-reformisten* - die meenden dat men eerst de vakbonden van de grond moest krijgen;

Fase 2 1906 tot de lente van 1908: stagnatie en crisis;

Fase 3 1908-1912: stabilisatie en groei;

Fase 4 1912-1914: de Balkan-oorlogen en de gevolgen daarvan: een nieuw begin, heroprichting van de organisaties.

Deze periodisering steunt op onduidelijke opsplitsingscriteria, die bij nader inzien blijken te berusten op een aantal moeilijk verdedigbare vooronderstellingen:

Er bestaat geen overeenstemming over het begintijdstip van de crisis en over de oorzaken ervan; de criteria die de crisis en voorspoed van elkaar moeten scheiden, zijn allesbehalve overtuigend.

Zowel de crisis als de stabilisatie en bloei, die centraal staan in de periodisering van de Joegoslavische historici, kunnen niet onderbouwd worden a.h.v. de statistische gegevens die ze daarvoor gebruiken. Deze gegevens zijn hoogst onbetrouwbaar.

De voor de hand liggende konklusie is dat de konventionele periodisering aangepast moet worden aan de gegevens die in de bronnen besloten liggen, i.p.v. aan een evolutionistisch interpretatieschema; als er al sprake was van een crisis, dan was deze identiek met het moeilijk van de grond komen van de lokale partijafdelingen. De Servische handwerkslieden hadden daar over het algemeen weinig belangstelling voor, terwijl ze een duidelijke voorkeur

gaven aan de economische belangenbehartiging. En als er van politieke interesse sprake was, dan was deze eerder gericht op de linksradikalen, die zich o.a. ook voor de belangen van de handwerkslieden en fabrieksarbeiders inzetten, dan op de sociaaldemokratische partij die te klein en sektarisch was.

In dit boek wordt een aanzet gegeven tot een andere interpretatie van de bestaande bronnen uitgaande van de volgende vertrekpunten:

Er bestond een grote kloof tussen de formele organisatieblauwdruk zoals deze vastgelegd is in talrijke resoluties en besluiten van de partij, en de partij en vakbondsorganisatie zoals zij werkelijk functioneerden.

De ontwikkeling van de beweging is niet goed te begrijpen zonder een onderzoek naar de empirische behoeftes, belangen en de positie van de Servische handwerkslieden, meestal gezellen. Zij vormden de enige bevolkingslaag die aansluiting zocht bij de sociaaldemokratische arbeidersbeweging.

De Servische arbeidersbeweging tussen 1903 en 1914 stond nog in haar kinderschoenen, en was niet, zoals de Joegoslavische historici geloven, een politiek rijpe en hoog ontwikkelde beweging.

De analyse van het konflikt in het bijzonder in 1904-1905 tussen de marxistische 'revolutionaire' stroming en de 'syndicalistisch-reformisten' over de organisatiestructuur, laat zien dat de orthodoxe stroming de Duitse organisatieopvattingen kritikloos naar Servië overplante en daarmee bereikte dat de handwerkslieden zich daarin moeilijk konden herkennen. De economische onderontwikkeling van Servië en het vrijwel geheel ontbreken van een industrieproletariaat, volgens de orthodoxe marxisten de enige waarborg voor foutloos klasseinstinct en klassestrijd, sloot bij hen elke gedachte aan een revolutie uit. De overgrote meerderheid van de bevolking, de boeren, waren immers geen geschikte klassebasis voor de sociaaldemokratische partij en de ambachten waren gedoemd om uit te sterven.

De orthodoxe leiding stond er derhalve op dat eerst het klassebewustzijn zou moeten toenemen in afwachting van de voltooiing van de 'historische taak van de bourgeoisie' door de bourgeoisie en schoof daarom de ideologische en politieke (parlementaire) aktie als het belangrijkste middel ter bevordering van het klassebewustzijn naar voren. De centralistische landelijke organisatie voor politieke en economische belangenbehartiging was het kader waarbinnen het inzicht in de gemeenschappelijkheid van de arbeidersbelangen los van plaatselijke omstandigheden diende te ontstaan. De handwerkslieden echter negeerden deze inspanningen. De centralistische landelijke organisatie bleek een 'papieren tijger' terwijl de handwerkslieden zich lokaal organiseerden met een sterke orientatie op eigen plaats- en vakgenoten. Omdat de regelmatige seizoengebonden werkloosheid de belangrijkste faktor was die hun leven bepaalde, probeerden ze koste wat kost de lokale arbeidsmarkt voor zichzelf veilig te stellen.

De lokale strijd, de lokale vakbondsorganisatie, die bovendien nog instabiel bleek, het gebrekkig nakomen van alle verplichtingen die voortvloeiden uit de centralistische organisatiestructuur laten zich

aantonen met talrijke voorbeelden. Het idee van de marxistische, bewuste, internationalistische arbeidersklasse van Servië, het troetelkind van de Servische historiografie van de arbeidersbeweging blijkt gezien alle beschikbare bewijzen een mythe.

54571/88